

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Richardi Arsdekin Soc. Iesu S. Theol. Professoris
Theologia Tripartita Sive Resolutiones Polemicæ,
Speculativæ, Practicæ, Controversiarum, & Quæstionum,
etiam recentissimarum, quæ in Schola, & ...**

Missionarijs, & alijs animarum Curatoribus, & Theol. studiosis solerter
accommodatæ ...

Complectens copiosè Resolutiones Theologicas, etiam modernas, ad
praxim accommodatas

Archdekin, Richard

Antverpiæ, 1682

§. 2. An Attritio quæ concipitur ex solo Timore gehennæ possit excludere
voluntatem peccandi, & esse actus bonus, ac supernaturalis?

urn:nbn:de:hbz:466:1-40873

138 Pars 3. Tract. 1. De Opinionum probabilitate
perfectæ, multò minus intelligetur quo pacto
amor ille non justificet per se, & extra Sacra-
mentum: atque ita remissio peccati semper a-
mori prævio, nunquam ipsi Sacramento adscri-
benda erit.

Postquam hæc quæstio non tantum scriben-
tium utrimque calamos, sed etiam pænitentium
mentes non parum exagitavit, tandem ad Alex-
andri VII. Supremum tribunal delata fuit. Ve-
tuit ille in suo decreto 5. Maij anno 1667. in vir-
tute S. Obedientiæ, & sub anathemate Sedi A-
postolica reservato, ne quisquam auderet ulli
parti censuram theologicam inurere: nondum
tamen de rei summa lata est decretoria senten-
tia. Hic singulas controversiæ partes & ratio-
num utrimque militantium momenta, pro com-
modo Missionariorum, in lucem proferemus, &
quantum licet brevi methodo resolvemus.

S. 2.

*An Attritio qua concipitur ex solo timore gehenna
possit excludere voluntatem peccandi, & esse
actus bonus, ac supernaturalis?*

*Item, quod eodem spectat, An detur præceptum referendi
omnia opera in Deum ex puro motivo
Charitatis benevola.*

DOcent nonnulli merum illum gehennæ non
posse animum cohibere à pravo affectu,
quamvis illum retrahere possit ne in peccatum
externum prorumpat. Sic sentit Lutherus in dis-
putatione Lipsica Eckio respondens; nec non
scribens adversus Leonis X. articulum 6. Sen-
tio,

tio, inquit, perniciosum esse genus docendi, quo intuitu pœnarum, præmiorum, peccatorum, docentur pœnitere; his enim doctrinis, coercentur quidem ab opere &c. Nec dissentit Janse-
nius tom. 3. lib. 5. cap. 35. enumerans inter fructus timoris gehennæ, quod quamvis à peccato animum non contineat, manum tamen, cateraque cœercet membra ne in facta profiliant. Existimat quoque Exim. P. Lupus dissertatione dogmatica pag. 61. timorem servilem à S. Augustino distingui *penes factum animum quo quis à conspicuis peccatis ob annexi illis mali pœnalis metum abstinet*. Nec minus sentire videtur Author Tyrocinij tr. 1. cap. 6. &c. Verùm etsi doctrina hæc locum habeat plerumque in timore servili pœnæ à iudice humano constitutæ, qui solum actus externos cognoscit & punit, non potest sine gravis erroris periculo transferri ad timorem gehennæ à Deo pro peccatis etiam internis infligendæ.

Respondeo igitur ad quæstionem, & dico primò, Neceffe non esse ut detestatio peccati ex metu gehennæ annexam habeat voluntatem peccandi, sive inefficacem, sive conditionatè efficacem, si nempe abesset pœna gehennæ.

Probatur primò: Non ignorat pœnitens hunc actum, Peccarem si pœna abesset, à Deo prohibitum, æternoque supplicio plectendum esse. Ergo potest ex metu istius pœnæ excludere istum affectum internum conditionatè peccandi, sicut admittunt adversarij ex timore gehennæ cohiberi posse peccatum externum, quod sæpe arduum ac difficile est.

Et verò quis audeat affirmare, quemlibet avertentem furtum ex metu patibuli sic esse constitutum, ut actu velit furari, si sola infamia, aut

140 Pars 3. tract. 1. De Opinionum probabilitate
aut alia leuior multa incurrenda foret? Neque
satis alij ostendent cur detestanti peccatum ex
metu gehennæ potius debeat adesse voluntas
peccandi si pœnam non timeret, quam illi, qui
averfatur delictum ex Dei amore, debeat inesse
affectus admittendi flagitium, si actu Deum non
amaret, vel si Deus nullus existeret.

Probatur secundò : Quia si dolor conceptus
ex timore gehennæ sibi necessariò adjunctum
haberet pravum affectum admittendi pecca-
tum, perperam verbi divini præcones, perperam
ipse Christus futura gehennæ supplicia peccato-
ribus intentaret, & ad eorum timorem incita-
ret Matthæi 1. v. 28. *Dico vobis, timete eum qui po-
test Corpus & animam perdere in gehennam.* Quid e-
nim aliud hoc esset quam homines ad peccatum
invitare, dum impelluntur ad timorem, quo non
possunt per se sine adjuncto flagitio commoveri?

At, inquis, necessarium est ut metus causet
involuntarium saltem secundum quid, circa il-
lud quod ex metu agitur, vel omittitur.

Respondeo, metum efficere secundum quid
involuntarium hoc sensu, quod voluntas minus
propensè feratur in id quod actu amat & ope-
ratur, quam si metus mali per opus incurrendi
non adesset. Ut dum quis, metu mortis à tem-
pestate imminenti, merces quibus navis grava-
tur proiicit in mare; metus damni eventuri ex
mercium jactura facit, ut voluntarium in earum
ejectione minuatur. Eodem modo fit in actu
quo quis peccat, dum pœna ex peccato secutura
animo obverfatur: tunc enim actum peccami-
nosum elicit minori voluntatis propensione, &
majori cum lucta, quam si animus esset liber à
timore pœnæ ex delicto incurrendæ. At verò ad
peccatum fugiendum & detestandum, metus
gehen-

gehennæ potius impellit & invirat, instar concupiscentiæ quæ auget voluntarium; facit enim metus ille ut animus tanto propensius se resoluat ad fugam & detestationem peccati, quam novit necessariam ad pœnam evitandam. Multum ergo abest ut merus barathri imminuat voluntatem averfandi peccatum, aut ut annexum habeat affectum peccandi si pœna abesset; cum homo fidelis non ignoret per hunc pravum affectum ipsam pœnam quam metuit, incurrendam esse.

Unde ulterius patet, illam velleitatem peccandi si possit impunè, (quam supponit Auctor Tyrocini in casu permanere) non majorem habere connexionem cum odio peccati ex timore gehennæ, quam habeat voluntas furandi cum pœna patibuli à Judice intentata: tantum autem abest ut patibulum ad furta invitet, ut fassuri sint ipsi latrones, nunquam se magis sentire affectum à scelere alienum, quam dum patibulum oculis obversatur.

Quod si illa vis insit timori, ut possit esse à pravo affectu sejunctus, quinimo voluntatem ab eo immunem reddere, sine fundamento solido statuit idem Auctor tr. i. c. 6. ea quæ ex solo metu fiunt non bene fieri. Nec juvat quod existimet pravum hujusmodi affectum non oriri ex ipso timore, sed ex concupiscentia illi adjuncta, quæ nequeat sine charitate superari, ostendi enim non potest cur timor ille non possit esse a deo intensus & efficax, ut voluntatem per se cohibeat quo minus concupiscentiæ obsecundet, ut magis ex sequentibus patefcer.

Dico igitur secundo, dari potest fuga aut metus gehennæ tam perfectus, ut per se, & positivè omnem peccandi voluntatem excludat.

Pro-

Probatur ex Tridentino sess. 14. cap. 4. *Illam verò Attritionem, quoniam ex gehenna metu communitè concipitur, si voluntatem peccandi excludat &c. declarat donum esse Dei, additquæ infra, & ad gratiam disponere in Sacramento pen. impetrandam.* Dum asserit Concilium, attritionem illam, si voluntatem peccandi excludat, ad gratiam in Sacramento percipiendam disponere, apertè supponit dari posse attritionem quæ istam voluntatem excludat; aliàs pro dispositione ad gratiam ridiculè nobis assignaret attritionem quandam quæ in rerum natura non reperitur. Nec minus ridiculè damneret Lutheri de attritione sententiam, quæ tantum falsa fuisset in casu impossibili, scilicet in casu quo voluntatem peccandi excluderet, quam tamen censeret nunquam per attritionem excludi. Quin & eadem ratione dicam, veram esse hanc sententiam Scripturæ; si volueris servare mandata servabunt te, etsi simul sustineam, impossibile esse homini servare aliquid mandatum sine statu gratiæ.

Mentem suam rursus exponit Concilium sess. 6. can. 8. cum ait, per Gehennæ metum nos à peccando abstinere. Neque dicas intelligi metum amoris adjunctum: agitur enim de metu qui dilectionem antecedit, nam illum eundem metum cap. 6. docet sternere viam ad spem, & charitatem. Multò minus verba illa detorqueas ad abstinendam à peccatis externis, nisi velis eadem licentiã, *propositum non peccandi de cetero, ad peccata tantum externa non admittenda restringere, quod nullus sanæ doctrinæ cultor admittet.*

Eadem est S. Augustini (quem Adversarij sibi Patronum frustra vindicant) de hoc puncto mens & sententia, tum alibi sæpe, tum discretè in

in Psalmum 127. ubi agens de verme qui non moritur, & igne qui non extinguitur, subdit: Audiunt hæc homines, & quia vera futura sunt impiis, timent & continent se à peccato. Habent timorem, & per timorem continent se à peccato. Timent quidem sed non amant justitiam: cum autem per timorem continent se à peccato, fit consuetudo justitiæ. Hic aliud effugium non invênit Lutherus, quàm ut rursus ad peccata externa recurrat. Idem sentit & Theologus recentior. At dissentit ipse Augustinus, qui per peccatum verum & pænâ dignum, non externum, sed internum intelligi cupit Sermone 19. de verbis Apostoli: *Deus cor interrogat, non manum.* Externû igitur & peregrinum est sensui S. Doctoris, quod existimaverit Timorem à peccatis tantum externis, non verò ab internis coercere.

Ex his quæ hæctenus diximus de Timore pænæ à Deo infligendæ, simul constat, Non dari præceptum referendi omnia opera in Deum ex motivo Charitatis. Eadem enim est ratio de actibus aliarum virtutum quæ ex solo motivo propriæ honestatis exercentur, ut Spei, justitiæ, misericordiæ &c. quos actus etiam per se honestos esse sequens assertio docebit.

Dico ulterius tertio. Timor gehennæ, & inde conceptus dolor peccati, est actus per se honestus, & supernaturalis. Negavit hanc assertionem Lutherus, tum quia sensit omnem actum liberi arbitrij sine charitate peccatum esse, tum quia de dolore ex solo metu gehennæ expressè docuit, illum facere hominem hypocritam & magis peccatorem. Docet etiam Jansenius timorem illum, culpæ obnoxium esse, si voluntas in eo sistat. Quamvis enim Tom. 3. lib. 5. cap. 21. in titulo dicat, timorem gehennæ
secun-

144 Pars 3. tract. 1. De Opinionum probabilitate
secundum se bonum esse, sic tamen se explicat
ut velit malum esse si in Deum actu per amo-
rem non referatur. Si quis, inquit, in pœna fu-
gienda velut in termino hæreat, per quam
tanquam viam transire debuisset, non illa ti-
moris, sed timentis culpa est. Hujus sensum
exprimere voluisse videtur Author Tyrocini
tract. 1. pag. 179. ubi tradit timorem quidem
bonum, sed eum qui serviliter timet malum esse.
Quia, inquit, non ideo ille malus est quia
vehementer timet pœnam, sed quia non vehe-
mentius timeat culpam; quod autem non vehe-
mentius timeat culpam non oritur ex timore
pœnæ, sed ex defectu charitatis, qui defectus
non timori, sed timenti imputandus est. Quid
aliud volunt hæc verba quam timorem, sine
charitate, tanquam socium individuum secum
trahere peccatum? aut quâ ratione timorem il-
lum bonum nuncupabis, qui talis est, ut nun-
quam possit per se sumptus benè & honestè e-
lici, aut se solo hominem rectè agentem deno-
minare?

Contra hos probatur thesis primò, ex Tri-
dentino sess. 6. can. 8. Si quis dixerit gehennæ
metum per quem ad misericordiam Dei de pec-
catis dolendo confugimus, vel à peccando ab-
stinemus peccatum esse, anathema sit. Hunc
autem *Verum & utilem esse dolorem* sess. 14. can. 5.
disertè definit. Quid autem est actum aliquem
esse bonum & honestum, quam quod verus sit
& utilis ad salutem. Unde & ulterius conficies
dolorem ex metu gehennæ, dum voluntatem
peccandi excludit, actum esse supernaturalem,
cum à Trid. sess. 14. cap. 4. dicatur etiam esse
donum Dei, & Spiritus Sancti impulsus.

Probatur secundò, ex mente S. Augustini
dilucidè

dilucidè expressa Enarrat. in Spalmum 127. Timore facit quidquid boni facit, non timore amittendi bonum illud, sed timore patiendi illud malum: non timet ne perdat amplexus pulcherrimi sponsi, sed timet ne mittatur in gehennam, bonus est & iste timor, utilis est.

Et verò argumentum ab ipso rationis lumine petitur demonstrat, maximè consentaneum esse naturæ rationali, à se amoliri æternum ac summum malum, quod per solam Dei offensam incurritur, & ad illud evitandum Dei offensam averfari, etsi actus ille hic & nunc abstrahat ab alio motivo perfectiori.

Nec obstat, quod talis peccati fuga pro fine habeat amorem & commodum proprium; dari enim potest amor sui bonus & ordinatus, ad quem Deus ipse nos hortatur Eccl. 30. *Miserere anima tua, placens Deo.* Monet quoque frequenter ut intuitu præmij cælestis operemur, quamvis & hoc ad amorem & bonum proprium referatur: ut Matthæi 6. *Primum querite regnum Dei, & justitiam ejus.* Et 1. ad Corinth. 9. *Omnis autem qui in agone contendit ab omnibus se abstinere, & illi qui dem ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem in corruptam.* Atque ad hunc finem in observanda Dei lege se respexisse profitetur regius Propheta Psalmo 118. *Inclinavi cor meum ad faciendum justificationes tuas, propter retributionem.* Nec refert quod Scriptura sæpe moneat, ut omnia opera ad Dei gloriam referamus; hortando enim ut conitiamur ad motivum perfectissimum, non negat dari alium finem in suo gradu laudabilem & perfectum.

Hæc haud dubiè facile perspiciunt adversarij. Sed unum est quod speciosè obtendunt, unum quod perpetuò ingeminant: Tutiora semper, tutiora

Tom. II.

G

146 Pars 3. tract. I. De Opinionum probabilitate
tutiora esse sequenda; tutissimam verò esse do-
ctrinam, quæ statuit, vi præcepti omnia opera
ex pura Charitate in Deum referenda.

Respondeo ego, Multò tutius esse non errare,
& doctrinam eam aliis non prædicare, persua-
dendo toties admitti novum peccatum, quoties
opera in Deum non referuntur ex puro charita-
tis motivo, plerisque hominum maximè arduo
ac difficili: Suadenda omnino est charitas, sed
minimè suadendus est error, ex quo cum per-
niciæ animarum toties peccetur, quoties in ope-
rando charitas omittitur. Quæro enim, si prædi-
candum quod tutissimum, cur ad singula opera
adversarij? Hæc certè charitas operis bonitatem
multò reddit securiorem. Aio igitur Theologo
inquirendum, non quid tutius, sed verius. Reti-
nenda est firmiter hæc responsio in plerisque ho-
rum temporum controversiis, de attritione in
Sacramento, de absolutione differenda, de usu
probabilitatis, & aliis, in quibus pro vulgari ar-
gumento fallax securitatis species assumitur. Sic
in simili respondet doctissimus Navarrus verbo
Confessio num. 3. q. 2. Licet sit tutius statim (ha-
bitâ oportunitate) confiteri, quam differre, non
tamen est tutius tenere quod sic obligemur, quia
viri timorati haberent maximas occasiones pec-
candi. Sic quoque S. Ambrosius in Psalmum
118. octon. 5. v. 6. Sunt, inquit, etiam in nobis
qui habent timorem Dei, sed non secundum scientiam
statuentes duriora præcepta, quæ non possint humana
conditio sustinere.

Denique maximè tutum & necessarium est,
necessitatem charitatis non extendere ultra li-
mites Apostolicæ autoritatis: damnavit autem
Apostolico diplomate Pius V. & Greg. XIII. inter
Articu-

Articulos Michaelis Bay hunc art. 16. *Non est vera legis obedientia quæ fit sine charitate.* Et art. 38. *Omnis amor creaturæ rationalis aut vitiosa est cupiditas quâ mundus diligitur, aut laudabilis illa charitas quâ per Spiritum Sanctum in corde diffusâ Deus amatur.* Hic autem Bajum non intellexisse solam charitatem perfectam, satis apertum est ipsum legenti lib. 2. de peccat. meritis cap. 1. Neque effugium quæras, existimando aliquas Baij propositiones sustineri posse in proprio verborum sensu ab authore intento. Hanc enim vanam esse Bullæ Pontificiæ interpretationem, pridem commonstravit Urbanus VIII. per illius exemplar commate controverso distinctè notatum, & Deputatis Lovaniensium Romæ in manus consignatum anno 1644.

Declaratur ulterius ex prædictis, Non dari præceptum omnem actionem deliberatam referendi in Deum ex motivo charitatis benevolæ.

Primò, Quia jam ostensum est, dolere de peccato, vel ab eo abstinere tantum ex motivo timoris gehennæ non esse peccaminosum, sive cum peccato semper connexum. Atqui idem à fortiori valet in iis quæ fiunt ex motivo fidei divinæ, spei beatitudinis, charitatis proximi, justitiæ, misericordiæ &c. in illis sistendo, quod alij peccaminosum esse volunt. Ergo si rationes allatæ pro timore gehennæ vim habeant, idem probabunt de aliis actionibus jam commemoratis absque relatione in Deum propter se dilectum.

2. Idem satis apertè conficiunt decreta Pontificium, qui generalius doctrinam oppositam repro-

148 Pars 3. tract. 1. De Opinionum probabilitate
reprobarunt in Baij articulo 16. & 38. supra
recitato : quibus accedere potest ejusdem arti-
culus 25. *Omnia opera infidelium sunt peccata, & vir-
tutes Philosophorum sunt vitia.* Atqui infideles qua-
tales qui Deum ignorarunt, non potuerunt ope-
rari ex motivo Charitatis erga Deum. Ergo non
necessariò peccabant agentes ex solo motivo
aliarum virtutum, ut justitiæ, misericordiæ, tem-
perantiæ &c. Adde recentius Decretum Alex-
andri VII. quo vetat censurari doctrinam de
sufficiencia. Attritionis ex metu gehennæ sine
amore in Deum benevolo in Sacramento Pæni-
tentiæ. Ex quo sic liceat argumentari : Si talis
actus per defectum amoris esset peccaminosus,
jam Pontifex consequenter declarasset, non
esse censurandum qui diceret, dolorem sic pec-
caminosum ad Pænitentiæ Sacramentum suffi-
cere. Atqui hoc nullo modo dici potest. Ergo
per hoc indirectè declaratur dolorem concep-
tum ex timore gehennæ per defectum amoris
peccatum non inducere. Quo posito, idem
de aliis actionibus ex suo motivo moraliter ho-
nestis necessariò admittendum erit. Hac sanè
omnia studiosè considerata, mentem Ecclesiæ
fatis elucidare videntur.

Nunc ulterius in particulari, de hoc hominum
ceterorum toto orbe sensus viâ clarâ demon-
stratur. Si ad singulos actus morales daretur ra-
le amoris præceptum, illud esset præceptum le-
gis naturæ, sive, dictamen hominibus à natura
institum circa primum & maximum mandatum
dilectionis Dei : uti etiam admittunt & iucul-
cant qui illud exigunt. Atqui percurrendo om-
nes partes orbis, non est ex millibus unus, qui
sola naturæ luce sibi persuadet in omnibus ope-
ribus hanc sibi obligationem gravissimam sub
peccat

peccati reatu incumbere. Ergo tale legis naturæ præceptum non rectè asseritur. Probatum minor à partium distributione. Omnes homines sunt vel fideles, vel infideles. Primò, Infideles, qui hominum partem magnam constituunt, præcepti istius singulorum operum in Deum referendorum notitiam non habent, cum Deum ipsum ignorent, aut in eum non credant. An ergo omnes illorum actiones, etiam virtutum moralium quatenus ad Deum non relatæ peccata sunt, & pænis à Deo plectenda? Horum certè actiones & virtutes plurimas, ut misericordiam in pauperes eximiam, justitiam, admirandam, castimoniam etiam cum jactura vitæ defensam summis præconiis celebrat etiam populus Christianus, & Patrum & Doctorum monumenta. Nonne magna foret præcepti istius ignorantia, actiones illas cum peccato semper conjunctas tantis laudibus dignas aestimare? Quinimo S. Augustinus de Romanorum infidelium eximia justitia, & aliis virtutibus agens, asserit propter illas, cum cælum mereri non possint, orbis imperium Romanis à Deo concessum fuisse. An ergo opera illa, si defectu debiti finis forent legi naturæ adversa, & pænis à Deo plectenda, tantâ laude, & tanto præmio digna censuisset?

Neque sufficere dicere, opera illa ex Officio suo mala non esse, sed ex carentia debiti finis, sive relationis in Deum ex amore benevolenti. Nam quid hoc in praxi prodest, si nunquam per se elici aut exerceri possint absque peccato?

Nunc ulterius quaero, de quovis homine sive inter fideles sive infideles. Cur in homine jam primùm affecuto usum rationis primus illius actus moralis non possit esse obsequium, obedientia, aut gratitudo exhibita parentibus, aut misericordia

150 Pars 3. tract. 1. De Opinionum probabilitate
dia erga egenos sine relatione in Deum, quem
inculpate nondum novit? Actus illi ex officio suo
mali non sunt, ut admittis: nondum etiam ex sua
culpa, caruit ille notitia Dei, cum ante illos ac-
tus, quos supponimus primos post usum ratio-
nis, nullam contra Deum culpam formalem ad-
miserit. Quomodo ergo in illis actibus peccatum
contrahetur? Idem à fortiori valet, si primus
actus fuerit agnitio & timor Dei quatenus tan-
tum est vindex peccatorum, sine perfectiori no-
titia bonitatis, aut alterius excellentiæ divinæ.
Quo pacto per illum primum actum, motivo
amoris destitutum, peccati reatum incurret:
cum alia Dei attributa ad amorem benevolen-
tiæ necessaria nondum cognoscat? Quod si ag-
noscat actum vel unicum, absque amore Dei
elici posse sine peccato, hoc ipso concidit totum
illud præceptum naturæ quod prætenditur de
singulis actibus humanis ex motivo amoris be-
nevoli in Deum referendis, quod accuratè no-
tandum est. Neque hic aut alibi prætere-
re possunt alij, talem non peccare, propter præcepti
illius ignorantiam: nam ex illorum principiis,
vel non datur ignorantia invincibili juris natu-
ralis, vel à peccato non excusat.

Porro, quantum fidelium consensus illud na-
turæ præceptum ubique hæcenus ignoraverit,
patet vel ex eo, quod passim Ecclesiæ Prælati,
Pastores, Confessarij, Ascetici, quamvis relatio-
nem talem omnium operum in Deum omni co-
nato voce, & scriptis tanquam rem maximæ
perfectionis, & consilij semper inculcaverint,
non tamen sub reatu peccati proposuerint aut
præscripserint: neque fidelium usus obligatio-
nem talem agnoverit. Quod tamen vel maxime
inculcandum foret in hoc negotio singulas ferè
homi-